

ВІДГУК

офіційного опонента
доктора філологічних наук **Домброван Тетяни Іванівни**
на дисертацію **Степанова Віталія Валерійовича**
*«Лінгвосинергетичний аспект концепту ПОЛІТИКА в сучасному
американському англомовному дискурсі»*,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 035 Філологія

1. Актуальність обраної теми. Парадигмальний зсув у загальних дослідницьких принципах та підходах до об'єкту вивчення, спричинений численними відкриттями у галузі природничих наук, створює умови для сучасної активної інтеграції наукових парадигм пізнання, результатом чого є прирощення якісно нового знання про оточуючий людину світ. Безпосереднім проявом методологічного принципу експансіонізму в лінгвістиці постає міждисциплінарність, що збагачує понятійний інструментарій дослідника мови і вможливорює по-новому висвітлити «традиційні» об'єкти дослідження. Широкі перспективи для дослідження мови як динамічної мегаструктури відкриває синергетика – наука про самоорганізацію складних відкритих адаптивних систем різної онтології. Залучення методології лінгвосинергетики до розкриття динамічної природи концептів взагалі і концепту ПОЛІТИКА зокрема зумовлює *актуальність* проведеного В.В. Степановим дослідження і водночас увиразнює його наукову новизну.

Мета дисертаційної праці Віталія Степанова полягає у відтворенні поточної стадії динамізму концепту ПОЛІТИКА як мінливої самоподібно ревалоризованої інформації у свідомості сучасного американського соціуму, що в когнітивно-синергетичному ракурсі візуалізується у формі класичної польової моделі (ядро – ближня – дальня – крайня периферія). Для досягнення мети в роботі окреслено низку *завдань*, які послідовно й вичерпно вирішуються у відповідних розділах дисертації.

Об'єктом дослідження обрано концепт ПОЛІТИКА, *предметом* є

моделювання динамічної онтології зазначеного концепту в когнітивно-синергетичному вимірі сучасного американського соціуму. Дослідження проводиться на *матеріалі* Корпусу сучасної англійської мови американського варіанта (Corpus of Contemporary American English) та власних корпусів, укладених автором на базі лексикографічних та ін. джерел.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації – високий, оскільки забезпечується насамперед:

- повнотою емпіричної бази, яка адекватно відображає об'єкт дослідження, та її глибокою філологічною інтерпретацією. Обсяг вибірки матеріалу для комплексного аналізу склав дефініції лексеми *politics* з 30 лексикографічних джерел, 1000 контекстів вживання слова *politics* як імені концепту в американській спільноті, 480 цитат президентів і знаменитостей про ПОЛІТИКУ;

- розробкою та використанням оригінальної комплексної методики аналізу, яка уможливила здійснення мережевих і матричних реконструкцій концепту в парадигмі польової моделі когнітивного-синергетичного виміру, а також трансляцію концептуальних побудов у валоризовані структури з метою фіксації сучасних тенденцій осмислення ПОЛІТИКИ в свідомості американської спільноти;

- залученням загальних і релевантних лінгвістичних та математичних методів дослідження для генерування когнітивної й синергетичної польових моделей досліджуваного концепту;

- репрезентативністю списку опрацьованих наукових джерел (362 позиції, з них 127 – іноземні роботи), які створили ґрунтовну теоретико-методологічну базу дослідження.

Успішність дисертаційної праці В.В. Степанова також забезпечується її продуманою структурою, логічною послідовністю розділів та їх чітким формулюванням, поетапним використанням комплексної методики дослідження, що, у свою чергу, уможливорює послідовне вирішення завдань,

окреслених дисертантом.

Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, ілюстративних ресурсів, а також додатків.

У вступі обґрунтовано вибір теми, визначено її актуальність, чітко окреслено мету та завдання дослідження, при цьому завдання скоординовано з положеннями, які виносяться на захист, та загальними висновками; чітко зазначено об'єкт і предмет дослідження, фактичний матеріал і методи його аналізу, викладено наукову новизну, теоретичне й практичне значення роботи, наведено інформацію про апробацію результатів та структуру дослідження.

Розділ 1 «Теоретичні засади дослідження концепту ПОЛІТИКА» (с. 22-66) висвітлює динамічність онтології досліджуваного концепту у філософському, когнітивному, синергетичному та дискурсивному ракурсах. Цілком слушним є спостереження дисертанта щодо темпоральної вмотивованості еволюції обраного концепту як ментального динамічного утворення-інформації про політичні події, який вербалізується в мові соціуму та фіксує прогрес спільноти. Особливої уваги заслуговує лінгвосинергетичне обґрунтування концепту ПОЛІТИКА як саморегульованого системного об'єкта, побудованого за принципом самоподібності.

У *Розділі 2 «Методологія та методика дослідження концепту ПОЛІТИКА»* (с. 67-93), справедливо керуючись міркуваннями ретельного вибору ефективних методів дослідження, В.В. Степанов пропонує й детально описує дві методики дослідження обраного концепту – у когнітивному і синергетичному вимірах відповідно, – окреслює принципи відбору дослідницького матеріалу, чітко й ґрунтовно викладає етапи імплементації авторської методики вивчення об'єкта аналізу на основі мережевого і матричного форматів, чим створює надійне методологічне підґрунтя для подальшого дослідження. Цінним вважаємо аргументоване зауваження дисертанта щодо необхідності «розведення» когнітивної і синергетичної

польових моделей, а отже й неоднакового трактування ядра й периферії в цих моделях.

Окреслені методологічні засади дослідження поетапно втілюються у практичних розділах наукової праці В.В. Степанова. Так, наприклад, *Розділ 3 «Когнітивний вимір концепту ПОЛІТИКА»* (с. 94-139) містить глибокий аналіз корпусного матеріалу з ретельним описом побудови мережевої моделі концепту, що надалі конвертується в його когнітивну модель за допомогою операцій когнітивної інтерпретації й промінантності (с. 107). У *Розділі 4 «Синергетичний вимір концепту ПОЛІТИКА»* (с. 140-201) проведено детальну матричну реконструкцію досліджуваного концепту в двох ракурсах: словниковому і дискурсивному з детальним описом кожного.

Кожний розділ дисертації завершується ґрунтовними, виваженими і логічними висновками. *Змістовні загальні висновки* (с. 202-207) корелюють з поставленими завданнями, узгоджуються зі вступними положеннями, мають важливий теоретичний та прикладний характер. *Додатки* (с. 260-433), у яких розміщено фактичний матеріал дослідження з розгорнутим аналізом кожного контексту, органічно завершують роботу.

3. Повнота викладення наукових положень і висновків у наукових публікаціях. Результати проведеного дослідження пройшли належну апробацію на 7 міжнародних та 2 всеукраїнських наукових конференціях, а також у повному обсязі викладені в 12 наукових публікаціях, у тому числі шість статей розміщено в спеціалізованих (фахових) виданнях України. Одна зарубіжна публікація виконана у співавторстві, внесок здобувача зазначено. Загальний обсяг публікацій складає 10,12 друк. арк.

4. Наукова новизна результатів дослідження. Дисертаційна праця Віталія Валерійовича Степанова містить нові, раніше не захищені наукові положення та нові результати проведеного дослідження.

Наукова новизна виконаного дослідження полягає, насамперед, у вивченні концепту ПОЛІТИКА в когнітивно-синергетичному вимірі з

моделюванням його динамічної структури. Новаторський характер роботи Віталія Степанова вбачаємо в інтегруванні методик когнітивних і синергетичних досліджень, а також у залученні принципу геометричної конвертації отриманих даних.

Порушень автором принципів академічної доброчесності не виявлено.

5. Значущість результатів дослідження для науки й практики та можливі шляхи їх використання.

Теоретична значущість роботи зумовлюється:

- вагомим внеском отриманих результатів, насамперед у лінгвосинергетичну теорію концепту, де останній представлений як відкрита динамічна система;

- чітким описом комплексної методики дослідження динамічної структури концепту, що уможливує екстраполяцію запропонованої методики у подальших дослідженнях як окремих концептів, так і їх сукупностей.

Практичну цінність проведеного дослідження вбачаємо у можливості використання отриманих результатів в оновлених курсах як суто філологічних дисциплін («Методологія лінгвістичних досліджень», «Корпусна лінгвістика», «Теорія дискурсу», «Лінгвістична семантика», «Лінгвістична прагматика», «Когнітивна лінгвістика», «Лінгвосинергетика» тощо), так і інших дисциплін гуманітарного циклу (політологія, соціологія, психологія тощо).

6. Ідентичність змісту анотації основним положенням дисертації засвідчуємо. Відповідно до чинних вимог, анотація подана державною та англійською мовами. Обидва варіанти містять основні положення дисертації та результати проведеного комплексного дослідження.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи і окремих її положень. Акцентуючи безперечну актуальність обраної теми, новаторський характер роботи, обґрунтованість висновків, сформульованих у дисертації, високий рівень її виконання,

вважаємо за доцільне висловити певні рекомендації та критичні міркування, які потребують авторського коментування:

1. Питання стосовно відбору дослідницького матеріалу. У роботі детально обґрунтовано доцільність використання двох окремих вибірок – для когнітивного і синергетичного моделювання концепту відповідно. Зокрема, на с. 77 дисертації зазначається, що з метою моделювання досліджуваного концепту у мережевому форматі автор випадково відбирає з корпусу СОСА першу тисячу контекстів, які в подальшому редагуються, а після процедури відсіювання (необхідність якої була аргументована) вибірка скорочується наполовину (залишено 515 контекстів). Виникає питання, чому взято лише першу тисячу контекстів, а не дві чи більше? Чи має таке рішення статистичне підґрунтя? Яким чином визначалася достатність об'єму кожної вибірки?

2. Попри заявлений лінгвосинергетичний підхід до вивчення об'єкту дослідження, у роботі бракує огляду напрямів і напрацювань українських і зарубіжних учених у царині лінгвосинергетики. Категорійний апарат лінгвосинергетики використовується лише частково.

3. На наш погляд, до перспектив подальшого наукового пошуку (с. 206-207) слід було б включити дослідження історичної динаміки розглянутого концепту з використанням запропонованої авторської методики.

4. Загалом дисертація написана грамотно, проти зустрічаються поодинокі стильові вади. Зокрема, на с. 13 читаємо: «Останнім часом спостерігається інтерес вчених щодо імплементації динамічних студій у широкому міждисциплінарному просторі». Очевидно, йдеться про динамічність не самих студій, а методик, які уможлиблюють дослідження динамічно структурованих систем.

Висловлені зауваження не торкаються основних положень дисертації, не ставлять під сумнів наукову новизну, теоретичну та практичну цінність роботи, особистий внесок автора, ґрунтовну методологічну базу, глибину та об'єктивність проведеного аналізу, достовірність отриманих результатів.

Мета дослідження досягнута, поставлені завдання повністю виконані, залучено релевантні методи аналізу, які забезпечують достовірність і новизну отриманих результатів.

8. **Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам МОН України.** Докладне ознайомлення з тестом дисертації та публікаціями автора за темою роботи дає підстави вважати, що дисертаційна праця «Лінгвосинергетичний аспект концепту ПОЛІТИКА в сучасному американському англомовному дискурсі» є актуальним, самостійним, закінченим, логічно побудованим дослідженням, яке містить нові результати, має теоретичне значення, *відповідає* спеціальності 035 Філологія (галузь знань 03 Гуманітарні науки) та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пп. 9-12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, а його автор – *Степанов Віталій Валерійович* – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри англійської філології та перекладу
Українсько-німецького інституту
Державного університету
«Одеська політехніка»

Т.І. Домброван

Підпис офіційного опонента Домброван Т.І.

засвідчує
Проректор

Д.В. Дмитришин